

KANKINIMAS KAIP ASMENS ATSAKOMYBĖ SUNKINANTI APLINKYBĖ (LR BK 60 STRAIPSNIO 1 DALIES 4 PUNKTAS): LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOS VERTINIMAS

Brigita Pilipauskienė¹

DOI: <http://dx.doi.org/10.7220/2029-4239.17.2>

SANTRAUKA

Straipsnyje analizuojama problematika susijusi su Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintos asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“ vertinimu ir neveikimu Lietuvos teismų praktikoje. Atsžvelgiant į tai, kad Lietuvos baudžiamojoje jurisprudencijoje mokslinių darbų, susijusių su kankinimo kaip asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės analize, nėra, todėl autorė, remdamasi Lietuvos teismų praktika, susijusia su Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymu, siekia išsiaiškinti, ar šio straipsnio pagrindu suteikiama galimybė tinkamai įvertinti nusikalstamą veiką, kuomet asmuo siekė savo aukai sukelti fizinės ir/ar psichinės kančias, o, tuo pačiu, skirti jam adekvačią bausmę. Šio straipsnio problema išplaukia iš Lietuvos valstybės pozityvios pareigos kiekvienam jos jurisdikcijoje esančiam asmeniui garantuoti efektyvią apsaugą nuo kankinančio, nežmoniško ir žeminančio elgesio įtvirtinto Europos Žmogaus Teisių Konvencijos 3 straipsnyje, kuomet draudžiama elgesio imasi privatūs asmenys.

Autorė atlikusi tyrimą preziumuoja, kad Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas atsakomybę sunkinančios aplinkybės institutas kaltinamojo griežtesnės baudžiamosios atsakomybės už kitam asmeniui sukeltas fizinės ir/ar psichinės kančias problemos neišsprendžia. Autorės atlikta analizė parodė, kad nuo naujojo Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso įsigaliojimo pradžios iki 2016 metų gruodžio 31 dienos Lietuvos teismuose buvo išnagrinėtos tik šešios baudžiamosios bylos, kuriose Lietuvos teismai asmens atsakomybę sunkinančia aplinkybe pripažino tai, jog nusikalstama veika buvo padaryta kankinant

¹ Brigita Pilipauskienė yra teisės magistrė, Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto absolventė..

nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo. Esant šio straipsnio neveikimui Lietuvos teismų praktikoje, autorė siūlo atsižvelgti į Europos Žmogaus Teisių Konvencijos valstybių narių kankinimo kriminalizavimo praktiką, kuri numato tiesioginę baudžiamąją atsakomybę už kankinimą bei kankinimą kaip kvalifikuojantį požymį kitose nusikalstamų veikų sudėtyse, t. y. ne tik nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai sudėtyse, kaip tai yra kriminalizuota Lietuvos Respublikoje.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Kankinimas, sunkinanti aplinkybė, baudžiamoji atsakomybė

ĮVADAS

1995 metais Lietuvos valstybė, ratifikuodama Europos Žmogaus Teisių Konvenciją (toliau – EŽTK), tapo šios tarptautinės sutarties dalimi, todėl kartu prisiėmė įsipareigojimus visiems jos jurisdikcijoje esantiems asmenims garantuoti apsaugą nuo kankinančio, nežmoniško ar žeminančio elgesio, įtvirtinto EŽTK 3 straipsnyje.² Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje ne kartą konstatavo, jog valstybė savo teisinėje sistemoje neįtvirtindama baudžiamųjų įstatymų, garantuojančių efektyvią apsaugą nuo draudžiamo elgesio, įtvirtinto EŽTK 3 straipsnyje, kuomet tai daro privatūs asmenys, pažeidžia savo tarptautinius įsipareigojimus.³ Tai reiškia, jog nors Lietuvos valstybė ir nėra tiesiogiai atsakinga už privačių asmenų sukeltą kankinimą, tačiau valstybė lieka vis tiek atsakinga už nacionalinių baudžiamųjų įstatymų trūkumą valstybės viduje, garantuojančių efektyvią apsaugą nuo kankinimo, nežmoniško ir žeminančio elgesio privačių asmenų sferoje.

Nagrinėjamos temos aktualumas. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – LR BK) kankinimas yra kriminalizuojamas kaip kvalifikuojantis požymis nužudymo (LR BK 129 straipsnis), sunkaus sveikatos sutrikdymo (LR BK 135 straipsnis), nesunkaus sveikatos sutrikdymo (LR BK 138 straipsnis), nežymaus sveikatos sutrikdymo ar fizinio skausmo sukėlimo (LR BK 140 straipsnis) nusikalstamosiose veikose bei kaip asmens atsakomybę sunkinanti aplinkybė (LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas) individualizuojant kaltinamojo bausmę. Svarbu pažymėti, jog kankinimo samprata Lietuvos teisinėje doktrinoje buvo nagrinėta Ritos Aliukonienės moksliniame straipsnyje kankinimo kaip kvalifikuojančio požymio sunkaus sveikatos sutrikdymo sudėtyje aspektu⁴, Pauliaus Veršekio daktaro disertacijoje vertinamųjų

² Šiame moksliniame straipsnyje yra nagrinėjami klausimai, susiję tik su privačių asmenų santykiais, nelinečiant tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų ar su viešosios valdžios atstovais susijusių santykių.

³ Plačiau Žr. Romualdas Drakšas ir Regina Valutytė, „Kankinimo samprata tarptautinėje teisėje“, *Teisė* (2009, t. 71), p. 9-15; Europos Žmogaus Teisių Teismo bylos: *X and Y v. the Netherlands*, 26 March 1985, application no. 8978/80; *Beganović v. Croatia*, 25 June 2009, application no. 46423/06.

⁴ Rita Aliukonienė, „Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą“, *Teisė* (2005, t. 54), p. 22.

požymių kontekste⁵, bei Romualdo Drakšo ir Reginos Valutytės moksliniame straipsnyje, kuriame pirmą kartą Lietuvos baudžiamojoje jurisprudencijoje buvo iškelta idėja dėl tiesioginės normos, numatančios baudžiamąją atsakomybę už kankinimą, poreikio.⁶ Viena vertus, autoriai, iš dalies, aptarė kankinimo sampratą nacionalinėje baudžiamojoje teisėje ir kankinimo kriminalizavimo LR BK trūkumus bei pateikė išvadą, jog esamos baudžiamosios atsakomybės už kankinimą LR BK neužtenka, tačiau Lietuvos teisinėje doktrinoje liko visiškai neanalizuotas ir nevertintas LR BK 60 straipsnyje įtvirtintas kankinimo kaip asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės institutas. Galima manyti, jog šiai spragai užpildyti, įstatymų leidėjas ne veltui LR BK bendrojoje dalyje kankinimą kriminalizavimo kaip asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuomet veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo, kurios pagrindu teismui suteikiama galimybė asmeniui skirti adekvačią bausmę, atitinkančią teisingumo principo įgyvendinimą, ir už kitas LR BK straipsniuose numatytas nusikalstamas veikas, pasireiškiančias kankinimu. Mokslinėje doktrinoje, taip pat, aptinkama nuomonių, jog kaltinamojo griežtesnės baudžiamosios atsakomybės už kankinimą problemą išsprendžia LR BK įtvirtintas atsakomybę sunkinančios aplinkybės institutas (LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas).⁷ Tokiu atveju, autorių išsakyta pozicija dėl naujo LR BK papildančio straipsnio, numatančio tiesioginę atsakomybę už kankinimą, būtų neteisinga, nes tokia norma būtų laikoma pertekline. Sutinkamai su tuo kas aukščiau yra išdėstyta, aktualu atsakyti į klausimą, ar LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto („veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“) pagrindu įgyvendinama Lietuvos valstybės pozityvi pareiga tinkamai bausti asmenis, sukėlusius savo aukai fizinės ir/ar psichinės kančias, o tuo pačiu, pagrįsti ar paneigti baudžiamojoje literatūroje išsakytą teiginį, jog esamo kankinimo kriminalizavimo LR BK neužtenka.

Nagrinėjamos temos aktualumą lemia ir tai, jog remiantis teismų praktikos paieškos sistemos „Infolex“ duomenimis, nuo naujojo LR BK įsigaliojimo pradžios iki 2016 metų gruodžio 31 dienos Lietuvos teismų praktikoje buvo rasta, išties, mažai baudžiamųjų bylų, kuriose būtų keliamas klausimas dėl asmens griežtesnės bausmės, remiantis LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto („veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“) pagrindu, o autorės nustabą sukėlė tai, jog per visą šį analizuojamąjį laikotarpį Lietuvos teismų praktikoje buvo tik šešios baudžiamosios bylos, kuriose Lietuvos teismai asmens atsakomybę sunkinančia aplinkybe pripažino tai, jog nusikalstama veika buvo padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo.⁸ Atsižvelgiant į tai, autorės nuomone, būtina tai paanalizuoti ir panagrinėti detaliau.

Atsižvelgiant į ta, kas aukščiau yra išdėstyta, aktualu išsiaiškinti, ar kankinimo draudimas, įtvirtintas EŽTK 3 straipsnyje, draudžiamas ir LR BK visa apimtimi, t. y. ne tik nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai sudėtyse, o veiksmai, pasireiškiantys ypatingai žiauriu, brutaliu, cinišku elgesiu, Lietuvos teismų praktikoje vertinami kaip kankinimas.

⁵ Paulius Veršekys, *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*: daktaro disertacija (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2013).

⁶ Romualdas Drakšas, Regina Valutytė, "Baudžiamosios atsakomybės už kankinimą nustatymo ir įgyvendinimo problemos Lietuvoje", *Teisė* (2010, t. 74), p. 53.

⁷ Aringas Kartanas, *Nusikaltimai seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir kitų valstybių įstatymus (lyginamasis tyrimas)*: magistro darbas (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009), p. 47.

⁸ Žr. priedą.

Straipsnio tikslas. Šio straipsnio tikslas detaliai išanalizuoti kankinimo koncepciją nagrinėjamame straipsnyje, įvertinti kaip dažnai Lietuvos teismų praktikoje ir kokiais atvejais taikomas šis straipsnis, apžvelgti Europos Žmogaus Teisių Konvenciją (toliau – EŽTK) ratifikavusių valstybių kankinimo kriminalizavimo praktiką.

Straipsnio objektas. Šio straipsnio objektas – Lietuvos teismų praktika, susijusi LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymu, nagrinėjant baudžiamąsias bylas bei EŽTK ratifikavusių valstybių baudžiamųjų kodeksų (toliau – BK) nuostatas, susijusias su kankinimo kriminalizavimu. Pažymėtina, jog šio tyrimo ribose nagrinėjami tik tie Lietuvos teismų sprendimai, kuriuose atskleidžiama temos problematika, susijusi su kankinimo sampratos trūkumais bei asmens, siekusio sukelti kitam asmeniui fizines ir/ar psichines (moralines) kančias, nebaudžiamumu.

Tyrimo metodai. Rengiant šį straipsnį autorė rėmėsi sisteminiu analizės, loginiu – analitiniu ir lyginamuoju – teisiniu metodais.

Naudoti šaltiniai. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos baudžiamojoje jurisprudencijoje mokslinių darbų, kurie aiškintų LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodytą sunkinančią aplinkybę „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“, nėra, todėl šiam tyrimui buvo pasinaudota tik Lietuvos teismų praktika.

KANKINIMO – KAIP ASMENS ATSAKOMYBĘ SUNKINANČIOS APLINKYBĖS – SAMPRATOS PROBLEMA

LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinta asmens atsakomybė sunkinanti aplinkybė, kuomet nusikalstama veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo. Remiantis logine – lingvistine šio straipsnio formuluote, matyti, jog įstatymo rengėjai toje pačioje įstatymo normoje numatė dvi elgesio formas, sunkinančias nusikalstamą veiką, o, tuo pačiu, ir asmens padėtį skiriant bausmę, t. y. „kankinant asmenį“ ir „tyčiojantis iš asmens“, todėl, pirmiausiai, svarbu išsiaiškinti, ar tai yra vienas kompleksinis ar du atskiri ir savarankiški požymiai.⁹ Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisės aktuose nėra apibrėžtos nei kankinimo, nei tyčiojimosi sąvokos, todėl šių koncepcijų analizei buvo pasinaudota Lietuvos teismų aiškinimu.

Pažymėtina, jog Lietuvos baudžiamojoje teisėje kankinimo samprata buvo suformuota Lietuvos Aukščiausiojo teismo (toliau – LAT) senato „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ nutarime (toliau – LAT senato nutarime), siekiant suvienodinti teismų praktiką nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai, todėl Lietuvos teismai, taikydami kitas LR BK nuostatas, remiasi šiame nutarime suformuota nuomone.¹⁰ Minėtame LAT senato nutarime kankinimas apibrėžiamas kaip viena iš ypatingo žiaurumo formų, t. y. kaip „tam tikrą laiką trunkantys veiksmai, sukeltantys dideles fizines, dvasines kančias nukentėjusiajam tiesioginiu poveikiu į jo kūną arba sudarantys sąlygas kilti tokioms kančioms (dėl skausmo, alkio troškulio, šalčio, karščio, verčiant nukentėjusįjį atlikti žeminančius veiksmus

⁹ Žr. Išnašą 6: Paulius Veršekys, p. 228.

¹⁰ Žr. Išnašą 7: Romualdas Drakšas, Regina Valutytė, p. 47.

ir panašiai)¹¹. Kita ypatingo žiaurumo forma – „kitaip itin žiauriai“, kuri apibrėžiama šiomis alternatyviomis situacijomis: a) itin skausmingu būdu (pavyzdžiui, nuodijant skausmingai veikiančiais nuodais, deginant, užkasant, numetant iš didelio aukščio ir panašiai); b) padarant nukentėjusiajam daug kūno sužalojimų; c) tyčiojantis iš nukentėjusiojo (jis verčiamas pats save žaloti ir panašiai); d) kaltininkas tyčia trukdo suteikti pagalbą jo sužalotam nukentėjusiajam; e) suardomas žmogaus kūno anatomicinis vientisumas; f) nukentėjusysis nužudomas jo artimųjų akivaizdoje, taip sukeliant jiems dideles dvasines kančias.¹² Pažymėtina, kad tiek vienu, tiek kitu atveju, nusikalstama veika sukeltos pasekmės išlieka vienodos, t. y. neteisėtu elgesiu aukai yra sukeltos fizinės ir/ar dvasinės kančios,¹³ todėl šiame moksliniame straipsnyje yra vadovaujama, kad kankinimo sąvoka yra abi ypatingo žiaurumo formos, t. y. tiek kankinimas, tiek kitoks itin žiaurus elgesys.

Lietuvos teismų praktikoje sąvoka „tyčiojimas“ apibrėžiama kaip „prieštaraujantis moralės ir dorovės principams, veikiant šiurkščia ir/ar ciniška forma“.¹⁴ Pasityčiojimu iš nukentėjusiojo taip pat pripažįstama, kai kaltininkas darydamas nusikaltimą atlieka nukentėjusiojo garbę ir orumą žeminančius veiksmus arba verčia jį patį atlikti tokius prieš save nukreiptus veiksmus.¹⁵ Visai neseniai, Lietuvos apeliacinis teismas pabrėžė, jog tyčiojimusi taip pat siekiama sukelti nukentėjusiajam daug dvasinių ar papildomų fizinių kančių.¹⁶

Analizuojant LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintų sąvokų „kankinimas“ ir „tyčiojimas“ turinį, matyti, jog kankinimo sąvoka yra platesnė, nes į jos sudėtį įeina elgesys, prieštaraujantis moralės ir dorovės principams, t. y. tyčiojimas. Vertinant baudžiamojo įstatymo leidėjo LR BK 60 straipsnyje pateiktą formuluotę „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“, t. y. šių sąvokų atskirtinumą, galima manyti, jog tokiu būdu įstatymo leidėjas siekė pabrėžti asmens garbės ir orumą žeminančių veiksmų, sukeliančių asmeniui fizinės, psichinės (moralinės) kančias, pavojingumą, o, tuo pačiu, griežtesnės atsakomybės galimybę, neleidžiant dviprasmiškai manyti, jog kankinimas siejamas tik su asmens fizinio vientisumo pažeidimu, tačiau aktualu įvertinti kaip tai vertinama Lietuvos teismų praktikoje.

2012 metų kovo 19 dienos Panevėžio apygardos teismas apeliacine tvarka nagrinėjo baudžiamąją bylą Nr. 1A-107-337/2012, kurioje asmuo buvo nuteistas pagal LR BK 284 straipsnį, o būtent, jog trikdydamas visuomenės rimtį ir tvarką nukentėjusiajam cigarete degino rankos plaštaką, t. y. sukėlė asmeniui fizinį skausmą ir pažeidė viešąją tvarką. Pirmosios instancijos teismas kaltinamojo atsakomybę sunkinančia aplinkybe pripažino tai, jog jis šią veiką padarė tyčiojantis iš nukentėjusiojo, argumentuojant, jog tai veiksmai žeminantys nukentėjusiojo garbę ir orumą. Apeliacinės instancijos teismas nesutiko su pirmosios instancijos teismo nuomone, teigdamas, jog „kaltinamas, cigarete degindamas nukentėjusiojo plaštaką,

¹¹ Lietuvos Aukščiausio teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Biuletis Teismų praktika* Nr. 21 (2004).

¹² Ten pat.

¹³ LAT pateiktos ypatingos žiaurumo sampratos diferenciacijos problema jau buvo pateikta ir analizuota autorės baigiamajame magistriniame darbe „Ar esamas kankinimo veikos kriminalizavimas LR BK neprieštarauja EŽTK 3 straipsniui?“, apginto Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultete, kuriame buvo ištirta, jog šios sąvokos savo turiniu yra identiškos, o Lietuvos teismų praktikoje toks sąvokų skirstymas pagal tam tikrus požymius reikšmės neturi.

¹⁴ *Valstybė p. A.J.*, Šiaulių apygardos teismo, baudžiamųjų bylų skyrius (2012, Nr. 1A-127-354).

¹⁵ *Valstybė p. Ž.M.*, Panevėžio apygardos teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2012, Nr. 1A-107-337)

¹⁶ *Valstybė p. E.K.*, Lietuvos apeliacinis teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2014, Nr. 1A-552)

akivaizdžiai suvokė, kad šie jo veiksmai nukentėjusiajam yra itin skausmingi ir tokiais savo veiksmais jis siekė sukelti nukentėjusiajam didesnę skausmą, kančias“, todėl teismas kaltininko atsakomybę sunkinančia aplinkybe pripažino tai, kad jis nusikalstamą veiką padarė kankinant nukentėjusįjį asmenį, o ne tyčiojantis iš jo.¹⁷ Iš šio teismo sprendimo matyti, jog taikant kaltinamojo atsakomybę sunkinančią aplinkybę, numatytą LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte („veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį arba tyčiojantis iš jo“), siekiama atskirti požymius „kankinant asmenį“ ir „tyčiojantis iš asmens“. Svarbus aspektas, išplaukiantis iš teismo pateiktos formuluotės, jog teismas didesnę skausmą suteikia veiksams, patenkantiems į kankinimo sampratą, negu tyčiojimosi sampratą. Kitas pavyzdys susijęs su mažametės išžaginiu (LR BK 149 straipsnio 4 dalis). 2011 metų balandžio 22 dieną Vilniaus apygardos teismas baudžiamojame byloje Nr. 1–138-209/2011 konstatavo, jog kaltinamoji, pašalinių asmenų akivaizdoje nukentėjusiai liepusi nusirengti nuogai, pati nurenginėjusi mažametę, kišusi medžio šaką į mergaitės lyties organus, nukentėjusiai liepusi bučiuoti batus, padarė tokius veiksmus, neabejotinai traktuojamus kaip „tyčiojantis iš nukentėjusiojo“, ir pripažino tai asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę (LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas).¹⁸ Iš šio teismų praktikos vertinimo matyti, jog teismas sąvoką „kankinimas“ gretina su asmens patiriamu didesniu fiziniu skausmu, o sąvoką „tyčiojimas“ sieja su asmens garbės ir orumo pažeidimu. Svarbu pabrėžti, jog antruoju atveju kaltinamosios veiksmai mažametei mergeitei sukėlė itin dideles moralines kančias, tačiau teismo vertinimu, tokie veiksmai atitinka tyčiojimosi sampratą, o, tuo pačiu, vertina tai kaip sukeliančius mažesnę skausmą.

Negalima nepaminėti, jog remiantis naujausiu Lietuvos teismų sprendimu, susijusiu su LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymu, matyti, jog teismas nediferencijavo sąvokų „kankinimas“ ir „tyčiojimas“ pagal atitinkamus požymius, o pripažino tai kaip vieną kompleksinį veiksma, patenkantį į minėtą straipsnį. 2016 metų liepos 26 dienos nuosprendžiu Raseinių rajono apylinės teismas asmenis pripažino kaltais dėl įvykdyto plėšimo (LR BK 180 straipsnio 1 dalis), o būtent dėl to, kad jie, patekę į nukentėjusiojo namus, liepė jam numauti jų kojines ir jas išskalbti, o šiam reikalavimą įvykdžius, kumščiais sudavė į įvairias kūno vietas, taip palauždami nukentėjusiojo valią pagrobė jam priklausančius daiktus. Teismas, skirdamas kaltinamiesiems bausmę, pripažino, kad jų veika buvo padaryta „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“ (LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas), neišskiriant, jog tokie veiksmai, prieštaraujantys moralės ir dorovės principams, atitinka sąvokos „tyčiojimas“ turinį.

Išanalizavus LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymą, matyti, jog Lietuvos teismų praktika, šiuo klausimu, nėra vieninga. Atlikta kankinimo, kaip asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės, sąvokos turinio analizė parodė, kad vienas teismas požymius „kankinant asmenį“ ir „tyčiojantis iš asmens“ traktavo kaip vieną kompleksinį veiksma, atitinkantį LAT senato nutarime pateiktą kankinimo sampratą, kiti teismai siekė atskirti šiuos požymius, kankinimą siejant su patiriamu didesniu fiziniu skausmu, o tyčiojimąsi – su garbės ir orumo pažeidimu. Autorės nuomone, ateityje neturėtų būti siekiama diferencijuoti LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas sąvokas pagal atitinkamus požymius, nes šiame straipsnyje yra įtvirtinta ta pati teisinė idėja, t. y. galimybė kaltininkui, sukėlusiam kitam asmeniui fizines ir/ar psichines (moralines) kančias, skirti griežtesnę bausmę, o toks sąvokų skirstymas ne tik, kad neturi

¹⁷ Žr. išnašą 15: *Valstybė p. Ž.M.*

¹⁸ *Valstybė p. V.P. ir M.V.*, Vilniaus apygardos teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2011, Nr. 1-138-209).

praktinės reikšmės, bet ir teisiniu požiūriu yra neteisingas, kuomet veiksmai, prieštaraujantys moralės ir dorovės principams, sukeltys ameniui dideles psichines (dvasines) kančias, ne tik, kad nevertinami kaip kankinimas, bet ir laikomi mažesnio pavojingumo. Toliau šiame straipsnyje bus laikytina, kad kankinimo sąvoka, įtvirtinta LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte, yra tiek kankinimas, tiek tyčiojimas.

ASMENS, SIEKUSIO SUKELTI KITAM ASMENIUI FIZINES IR/AR PSICHINES (MORALINES) KANČIAS, NEBAUDŽIAMUMO PROBLEMATIKA

2007 metų birželio 28 dienos LAT „Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai) apžvalgoje“ (toliau – LAT apžvalga) yra suformuluota, jog LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta atsakomybė sunkinanti aplinkybė teismų pripažįstama tik tada, kai ji nėra nusikalstamos veikos sudėties požymis arba neišreiškia nusikalstamos veikos esmės.¹⁹ Tai reiškia, jog asmens atsakomybė sunkinanti aplinkybė „kankinant nukentėjusį asmenį ar tyčiojantis iš jo“ netaikoma tuomet, kada kankinimas yra numatytas kaip nusikalstamos veikos sudėties požymis, kvalifikuojantis baudžiamąją veiką, t. y. LR BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punkto, LR BK 135 straipsnio 2 dalies 6 punkto, LR BK 138 straipsnio 2 dalies 6 punkto bei LR BK 140 straipsnio 3 dalies sudėtyse.²⁰ Remiantis LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinta galimybe adekvačiai nubausti asmenį, sukėlusį kitam asmeniui fizines ir/ar psichines kančias, ir kitose nusikalstamų veikų sudėtyse, t. y. ne tik nužudymo ar įvairaus masto sveikos sutrikdymo sudėtyse, toliau šiame darbe bus analizuojamas kankinimo turinį sudarančio elgesio nebaudžiamumas.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 28 d. „Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai)“ apžvalga. *Teismų praktika* (2007, Nr. 27).

²⁰ Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 89-2741. LR BK 140 straipsnio 3 dalis pakeista 2013-07-02 įstatymu Nr. XII-501, įsigaliojusiu nuo 2013-07-13 (Žin., 2013, Nr. 75-3772).

Kankinimo, kaip asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės (LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas), ir nusikalstamų veikų sudėtyse esančio požymio „psichinė prievarta“ santykio aspektas

Pažymėtina, jog nuo naujojo LR BK įsigaliojimo pradžios iki 2016 metų gruodžio 31 dienos Lietuvos teismų praktikoje buvo rasta, išties, mažai baudžiamųjų bylų, kuriose būtų keliamas klausimas dėl asmens griežtesnės bausmės, remiantis LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto („veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“) pagrindu. Šiame laikotarpyje buvo rasta tik viena baudžiamoji byla, kurioje teismai analizavo kankinimo kaip asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės (LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas) ir nusikalstamų veikų sudėtyse esančio požymio „psichinė prievarta“ santykį. Pažymėtina, jog Lietuvos apeliacinis teismas šią baudžiamąją bylą nagrinėjo 2005 metų vasario 24 dieną, nuo šio sprendimo praėjo daugiau kaip 10 metų, tačiau, autorės įsitikinimu, vertėtų šį aspektą aptarti detalai ir iš to ateityje galimas kilti problemas.

2005 metų vasario 24 dieną Lietuvos apeliacinis teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-166/2005 paliko galioti 2004 metų lapkričio 29 dienos Vilniaus apygardos teismo nuosprendį, kuomet asmenų grupuotė buvo pripažinti kaltais dėl turto prievartavimo panaudojant fizinį smurtą ir neteisėtai atėmus laisvę (LR BK 181 straipsnio 2 dalis). Vilniaus apygardos teismo nustatytomis faktinėmis bylos aplinkybėmis, asmenys buvo nuteisti už tai, jog neteisėtai atėmė laisvę nukentėjusiajam, t. y. prievarta įsisodinę jį į automobilį ir vežioję apie 9 valandas, automobilyje naudodami fizinį smurtą, grasindami fiziniu susidorojimu, tyčiojosi iš nukentėjusiojo, nurodė atlikti asmens garbės ir orumą žeminančius veiksmus, t. y. patenkinti kitą nusikalstamos veikos dalyvę oraliniu būdu,²¹ privertė išgerti alkoholio, tam kad galutinai palaužti nukentėjusiojo pasipriešinimą, reikalavo iš nukentėjusiojo, kad jis dvejus metus kas mėnesį vienam iš nuteistųjų pervestų po 300 litų. Nukentėjusysis asmuo nesutiko su pirmosios instancijos teismo sprendimu, teigdamas, kad kaltininkų veika nepagrįstai buvo nepripažinta kaip veika padaryta kankinant nukentėjusįjį ar tyčiojantis iš jo, t. y. kaip asmens atsakomybę sunkinanti aplinkybė, numatyta LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte, tačiau apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, grįsdamas, jog nuteistųjų veiksmais „buvo siekiama ne pažeminti nukentėjusiojo garbę ir orumą, o priversti jį bijoti ir paklusti kaltininkų iškeltiems reikalavimams“.²² Teismas tai vertino ne kaip asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“, bet kaip psichologinį smurtą prievartaujant nukentėjusiojo turtą, patenkantį jį minėto nusikaltimo sudėtį. Galima spręsti, jog tais atvejais, kuomet nusikalstamų veikų sudėtyse egzistuoja požymis „psichinė prievarta“, galėtų būti paneigiama galimybė asmeniui taikyti asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę, numatytą LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte, kuomet asmuo buvo kankinamas. Tokiu atveju,

²¹ Baudžiamosios bylos duomenimis, kaip teigė pats nukentėjusysis, tokie veiksmai nukentėjusiojo atžvilgiu nebuvo atlikti vien tik dėl nuo nuteistųjų nepriklausančių priežasčių, nes nuteistajai pasidarė per šalta ir tik todėl ji atsisakė, kad nukentėjusysis ją tenkintų oraliniu būdu, tačiau nei pirmosios, nei antrosios instancijos teismas visiškai nevertino šios aplinkybės, nekėlė klausimo dėl tokios kaltininkų veikos kvalifikavimo pagal LR BK 22 straipsnio 1 dalį, LR BK 150 straipsnio 1 dalį (pasikėsinimas seksualiai prievartauti) ar LR BK 22 straipsnio 1 dalį, LR BK 151 straipsnį (pasikėsinimas priversti lytiškai santykiauti), o vertimą patenkinti nuteistąją oraliniu būdu akcentavo kaip psichologinį smurtą prievartaujant nukentėjusiojo turtą.

²² *Valstybė p. M.K., A.Š., M.M., A.S.*, Lietuvos apeliacinis teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2005, Nr. 1A-166).

galėtų susidaryti paradoksali situacija, kuomet kaltininko elgesys, kai jo tikslas buvo savo aukai sukelti kuo daugiau fizinių ir/ar psichinių (moralinių) kančių, teisiniu požiūriu liktų neįvertintas ir nebaudžiamas. Autorės nuomone, toks teismo traktavimas yra ydingas. Kaltininkų veiksmai, kurių tyčios turinys yra nukreiptas į jo pasirinktos aukos fizinių ir/ar dvasinių kančių sukėlimą, pagal esamą reglamentavimą LR BK, turėtų būti pripažįstami kaip asmens atsakomybė sunkinanti aplinkybė, numatyta LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte.

Atsižvelgiant į tai, kad šio straipsnio autorei pavyko rasti tik šį vieną atvejį, kur baudžiamąją bylą nagrinėjant teisme buvo analizuojamas kankinimo kaip asmens atsakomybė sunkinančios aplinkybės (LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas) ir nusikalstamų veikų sudėtyse esančio požymio „psichinė prievarta“ santykio aspektas, todėl toliau aktualu įvertinti kaip dažnai ir kokiais atvejais Lietuvos teismų praktikoje taikoma asmens atsakomybė sunkinanti aplinkybė „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“.

LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto praktinė neveikimo problema

Remiantis teismų praktikos paieškos sistemos „Infoplex“ duomenimis, nuo naujojo LR BK įsigaliojimo pradžios iki 2016 metų gruodžio 31 dienos Lietuvos teismuose buvo išnagrinėtos tik šešios baudžiamosios bylos, kuriose Lietuvos teismai asmens atsakomybė sunkinančia aplinkybe pripažino tai, jog nusikalstama veika buvo padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo.²³ Toks skaičius bylų, išties, stulbina, argumentuojant tuo, kad niekam nekyla abejonių, jog Lietuvos baudžiamųjų bylų praktikoje pasitaiko nemažai atvejų, kuomet nusikalstama veika pasižymi ypatingu žiaurumu (kankinimu),²⁴ todėl iš pateiktų duomenų galima spręsti, jog teismai, vertinant kaltinamojo elgesį nusikalstamos veikos dalyvavime, nepagrįstai netaiko asmens atsakomybė sunkinančios aplinkybės „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“. LAT baudžiamojame byloje Nr. 2K-63/2008 nagrinėjo atvejį, kuomet asmuo buvo nuteistas nepilnametės išžagininimu (LR BK 150 straipsnis 3 dalis) ir įžeidimu (LR BK 155 straipsnio 1 dalis), o, būtent, jog: *nuteistasis nepilnametę nutempė už plaukų į tualetu patalpą, ten ją sumušė, pradėjo pilti alų ant galvos, parbloškė ant grindų, jėga prieš jos valią numovė kelnes bei kelnaites ir tenkindamas savo lytinę aistrą kišo alaus butelį į nukentėjusiosios makštį.*²⁵ LAT ne tik, kad pakeitė veikos kvalifikaciją, panaikindamas LR BK 155 straipsnio 1 dalį iš kaltinimo²⁶, bet taip pat nekėlė klausimo dėl LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto („veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“) taikymo. Šiuo nagrinėjamu atveju, svarbu prisiminti aukščiau analizuotą baudžiamąją bylą Nr. 1–138-209/2011, kurioje kaltinamoji buvo nuteista už

²³ Žr. priedą.

²⁴ Pvz., žr. *Valstybė p. J.T. ir J.M.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2015, Nr.2K-126); *Valstybė p. R.G.*, Kauno apygardos teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2011, Nr. 1A-41-60); *Valstybė p. R.Ž.*, Vilniaus apygardos teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2012, Nr. 1A-176-190); *Valstybė p. K.B., D.L, R.J., M.P.*, Lietuvos

Aukščiausiasis Teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2014, Nr. 2K-128); *Valstybė p. V.J.*, Telšių rajono apylinkės teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2014, Nr. 1-23-304).

²⁵ *Valstybė p. V.S.*, Lietuvos Aukščiausiasis teismas, baudžiamųjų bylų skyrius (2008, Nr. 2K-63).

²⁶ LAT nurodė, jog pirmosios ir antrosios instancijos teismai šiuos veiksmus kvalifikavę pagal BK 150 straipsnio 3 dalį ir 155 straipsnio 1 dalį be pagrindo įžvelgė dviejų nusikaltimų sutaptį. LAT grindė tai, jog minėti kaltininko veiksmai baudžiamosios teisės taikymo praktikoje sukuria visumos ir dalies konkurenciją, nes alaus pylimas ant galvos – tik vienas iš naudoto fizinio smurto veiksmų, kuris šiuo konkrečiu atveju yra seksualinio prievartavimo veiksmų sudėtinė dalis.

mažamečio išžaginimą (LR BK 149 straipsnio 4 dalis), kartu pritaikius ir asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę, numatytą LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte („veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“), o, būtent, jog ji pašalinių asmenų akivaizdoje mažametei mergaitei liepė bučiuoti batus, nusirengti nuogai, pati nurenginėjo nukentėjusiąją, kišo medžio šaką į mergaitės lyties organus. Matyti, jog ką tik aptartuose atvejuose nusikalstamos veikos aplinkybės yra panašios, tačiau pirmuoju atveju kaltinamojo veika nebuvo pripažinta kaip veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo, nors akivaizdu, jog tokios aplinkybės kaip tempimas už plaukų į tualetu patalpą, alaus pylimas ant galvos, butelio kišimas į lyties organus yra išskirtinės, rodo ypatingą žiaurumą, ciniškumą, todėl turėtų būti vertintinos kaip kankinimas. Užsienio mokslinėje doktrinoje aptinkama, jog Prancūzijos BK seksualinių nusikaltimų kontekste, veiksmai, tokie kaip prievartavimas su lazda, vertimas atlikti lytinį aktą su gyvūnu, peržengia „paprasto“ prievartavimo ribas, todėl vertinami kaip kankinimas ar barbariški veiksmai (angl. *torture or acts of barbarity*).²⁷

Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, negalima nesutikti, jog asmens atsakomybę sunkinantis institutas, įtvirtintas LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte, kuomet nusikalstama veika yra padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo, kurio pagrindu galėtų būti įgyvendinamas visapusiškas kankinimo baudžiamumas Lietuvos teisinėje sistemoje, t. y. ne tik nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai sudėtyse, Lietuvos teismų praktikoje neveikia, todėl, galima manyti, jog Lietuvos valstybė nesukuria efektyvios apsaugos nuo kankinančio, nežmoniško ar žeminančio elgesio įtvirtinto EŽTK 3 straipsnyje, o tuo pačiu, pažeidžia savo tarptautinius įsipareigojimus.

Kita vertus, atsižvelgus į plėšimo (LR BK 180 straipsnis), turto prievartavimo (LR BK 181 straipsnis), išžaginimo (LR BK 149 straipsnis) ir seksualinio prievartavimo (LR BK 150 straipsnis) normų sankcijas, galima spręsti, jog jų maksimali riba yra pakankama, kad leistų kaltininko elgesį, kuris savo aukai sukėlė fizinės ir/ar dvasinės kančias, įvertinti teisingai, todėl, diskutuotina, jog, įvertinus bausmių politiką, esamas reguliavimas yra tinkamas ir pakankamas.

Pažymėtina, jog LR BK už išžaginimą (LR BK 149 straipsnio 1 dalis) ir seksualinį prievartavimą (LR BK 150 straipsnio 1 dalis) yra numatyta laisvės atėmimo bausmė iki 7 metų. Baudžiamąja teisine prasme tai traktuojama kaip sunkūs nusikaltimai (LR BK 11 straipsnio 5 dalis). LR BK plėšimo (LR BK 180 straipsnio 1 dalis) ir turto prievartavimo (LR BK 181 straipsnio 1 dalis) atveju yra numatytos alternatyvios bausmės rūšys, t. y. areštas arba laisvės atėmimas iki 6 metų, kas, remiantis LR BK 11 straipsnio 4 dalimi, laikytina apysunkiais nusikaltimais. Analizuojant Lietuvos baudžiamosios jurisprudencijos tyrėjų darbus, susijusius su teisingumo principo įgyvendinimu, skiriant bausmes pagal galiojančias LR BK sankcijas, negalima nesutikti su jų nuomone, jog įstatymų leidėjas, atsižvelgęs į ginamų interesų vertingumą, nusikaltimo pavojingumą, tinkamai nustatė minimalius ir maksimalius dydžius sankcijose.²⁸ Tačiau, tuo pačiu, mokslinėje doktrinoje sutinkama, jog Lietuvos baudžiamųjų bylų praktikoje pasitaiko išimtinų atvejų, kai teisingos bausmės paskyrimas reikalautų peržengti sankcijos ribas ir paskirti griežtesnę bausmę, tačiau baudžiamasis įstatymas tokios galimybės

²⁷ Robert T. Francoeur, Raymond J. Noonan, *The Continuum complete international encyclopedia of sexuality* (USA: Library of Congress Cataloging-of-Publication Data, 2004), p. 420.

²⁸ Plačiau žr. Gintaras Švedas „Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnių sankcijų sudarymo probleminiai aspektai“, *Teisė* (2011, t. 79); Vytautas Piesliakas „Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes“, *Jurisprudencija* (2008, t. 11(113)).

nenumato,²⁹ todėl svarstyti, jog esamos analizuojamų straipsnių sankcijų maksimalios ribos nėra visais atvejais pakankamos, kad teisingai įvertinti kaltininko itin žiaurių elgesį ir paskirti jam bausmę, kuri būtų proporcinga jo sukeltoms pasekmėms.

Sutinkamai su tuo, kas aukščiau yra išdėstyta, aktualu apžvelgti kitų EŽTK ratifikavusių valstybių kankinimo kriminalizavimo praktiką privačių asmenų sferoje, išsiaiškinti, ar kankinimas yra baudžiamas ir kitose nusikaltimų sudėtyse, t. y. ne tik nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai sudėtyse.

EŽTK RATIFIKAVUSIŲ VALSTYBIŲ KANKINIMO KRIMINALIZAVIMO PRAKTIKOS APŽVALGA

Šio straipsnio dalies analizei buvo atsitiktinai pasirinkti EŽTK ratifikavusių valstybių BK, kurių pagrindu buvo siekiama išsiaiškinti užsienio šalių kankinimo teisinį reglamentavimą privačių asmenų dimensijoje. Šio straipsnio dalyje nebuvo siekiama detaliai išanalizuoti visų EŽTK ratifikavusių valstybių BK normas, susijusias su kankinimo kriminalizavimu. Svarbu pažymėti, jog nagrinėjant EŽTK ratifikavusių valstybių BK nuostatas, didžiausias dėmesys buvo kreipiamas į tai, ar kankinimo turinį sudarantis elgesys yra kvalifikuojamas kaip sunkinantis požymis ne tik nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai veikose, bet ir nusikalstamų veikų, susijusių su seksualinės apsisprendimo laisvės ir neliečiamumo pažeidimais bei su pažeidimais nuosavybei, turtinėms teisėms ir turiniams interesams, sudėtyse. Šio straipsnio dalyje taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, ar EŽTK ratifikavusių valstybių BK kankinimas yra reglamentuojamas kaip savarankiška nusikalstama veika, nesusijusi su nusikaltimais žmoniškumui, karo nusikaltimais ar, kurių subjektas yra viešosios valdžios atstovas.

Atlikta analizė parodė, kad Prancūzijos BK tiek išžaginimo (angl. *rape*), tiek turto prievartavimo (angl. *extortion*) sudėtyje yra numatytas kvalifikuojantis požymis, sunkinantis baudžiamąją veiką, t. y. kuomet veika yra padaryta kankinant ar barbariškais veiksmais (angl. *by torture or acts of barbarity*).³⁰ Kankinimas ar barbariški veiksmai (angl. *torture or acts of barbarity*) Prancūzijos BK kontekste yra suprantami kaip ypatingai žiaurūs veiksmai, kurie aukai sukelia didelę kančią ar skausmą, o kaltininkas šiais veiksmais siekia visiškai sugniuždyti savo aukos moralinį ir/ar psichologinį vientisumą.³¹ Mokslinėje doktrinoje analizuojama, jog šis kvalifikuojantis požymis yra taikomas tuomet, kada kankinimas ar barbariški veiksmai (angl. *by torture or acts of barbarity*) buvo atliekami prieš išžaginimą, turto prievartavimą ar šių

²⁹ Vytautas Piesliakas „Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes“, *Jurisprudencija* (2008, t. 11(113)).“, p. 8-9.

LR BK yra numatyta galimybė tik pagerinti kaltinamojo padėtį, t. y. taikyti mažesnę laisvės atėmimo bausmę negu sankcijoje numatyta minimali riba ar paskirti kitą švelnesnę bausmės rūšį (LR BK 54 straipsnio 3 dalis, LR BK 62 straipsnis).

³⁰ Tiek už išžaginimo (angl. *rape*), tiek už turto prievartavimo (angl. *extortion*) įvykdymą kankinančiu elgesiu ar barbariškais veiksmais (angl. *by torture or acts of barbarity*) Prancūzijos BK yra numatyta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė.

³¹ Žr išnašą 28: Robert T. Francoeur, Raymond J. Noonan, p. 420.

nusikalstamų veikų vykdymo metu.³² Nagrinėjant Ispanijos BK normas, išsiaiškinta, jog seksualinio prievartavimo (angl. *sexual assault*) sudėtyje taip pat yra numatytas kvalifikuojantis požymis, kuomet nusikaltimas buvo padarytas ypatingai žeminančiu būdu (angl. *particularly degrading or humiliating nature*).³³ Apžvelgiant Skandinavijos šalių kankinimo teisinį reglamentavimą, matyti, kad Suomijos BK tiek išžaginimas (angl. *rape*), tiek plėšimas (angl. *robbery*) yra skirstomi į „paprastą“ ir „sunkesnį“, kurie yra numatyti skirtingose BK straipsnių dispozicijose.³⁴ Vienas iš „sunkesniojo išžaginimo“ (angl. *aggravated rape*) ir „sunkesniojo plėšimo“ (angl. *aggravated robbery*) požymių yra kuomet veika yra padaryta ypatingai brutaliu, žiauriu ar žeminančiu būdu (angl. *particularly brutal, cruel or humiliating manner*). Norvegijos BK išžaginimo (angl. *rape*) sudėtyje taip pat yra numatytas kvalifikuojantis požymis, sunkinantis kaltininko teisinę padėtį, kuris yra įvardijamas kaip išžaginimas padarytas ypatingai skausmingu ar įžeidžiančiu būdu (angl. *particularly painful or offensive manner*).³⁵

Šiuo nagrinėjamu aspektu svarbu prisiminti šiame straipsnyje analizuotą situaciją, nagrinėtą kankinimo, kaip asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės, ir nusikalstamų veikų sudėtyse esančio požymio „psichinė prievarta“ santykio kontekste, kuomet teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą dėl įvykdyto turto prievartavimo (LR BK 181 straipsnio 2 dalis), kaltininkų veikos nepripažino kaip „veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“ (LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punktas), kuomet nukentėjęs asmuo prievarta buvo įsodintas į automobilį, vežiojamas apie 9 valandas, kurio metu prieš jį buvo naudojamas fizinis smurtas, prievarta buvo sugirdytas alkoholis bei verčiamas kitą nusikaltimo dalyvę patenkinti oraliniu būdu. Teismo vertinimu, tokie kaltininkų veiksmai neperžengė nusikalstamos veikos, numatytos LR BK 181 straipsnio 2 dalies, sudėties ribų, nes, tokiu būdu, buvo siekiama palaužti nukentėjusiojo pasipriešinimą prievartaujant jo turtą. Autorės nuomone, tokie kaltininkų veiksmai kaip nukentėjusiojo asmens įsodinimas į automobilį, vežiojimas apie 9 valandas nežinia kur, tyčiojimas verčiant patenkinti kitą nusikaltimo dalyvę oraliniu būdu, prievartinis alkoholio sugirdymas vertintini kaip kankinimas, todėl, svarstyтина, jog pasirėmus šia gerąją EŽTK ratifikavusių valstybių praktika kankinimą kriminalizuojant kaip kvalifikuojantį požymį turto prievartavimo ir plėšimo sudėtyse, galėtų būti išvengiama tokių situacijų, kuomet kaltininkų veiksmai, sukėlę kitam asmeniui fizinės ir/ar psichinės kančias, neliktų tinkamai neįvertinti. Autorės siūlymu, Lietuvos įstatymų leidėjams vertėtų atsižvelgti į šią Suomijos ir Prancūzijos valstybių gerąją praktiką kankinimą kriminalizuojant kaip kvalifikuojantį požymį turto prievartavimo (LR BK 181 straipsnis) ir plėšimo (LR BK 180 straipsnis) sudėtyse.

Kitas probleminis aspektas, kuris buvo analizuotas šiame straipsnyje, susijęs su seksualinio apsisprendimo laisvės ir neliečiamumo nusikalstamomis veikomis, kuomet Lietuvos baudžiamųjų bylų praktikoje išžaginimo ir seksualinio prievartavimo atvejai dažnai pasižymi ypatingu žiaurumu, brutalumu, ciniškumu. Autorės atlikta analizė parodė, jog nuo naujojo

³² Ten pat.

³³ Už šią nusikalstamą veiką, padarytą sunkinančiomis aplinkybėmis, Ispanijos BK yra numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo 6 iki 12 metų.

³⁴ Suomijos BK už „sunkesnį išžaginimą“ (angl. *aggravated rape*) ir „sunkesnį plėšimą“ (angl. *aggravated robbery*) yra numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo 2 metų iki 10 metų.

³⁵ The Danish, Swedish, Finnish and Norwegian sections of Amnesty International „Case Closed: Rape And Human Rights In Nordic Countries“, (Summary Report, 2010), p. 122.

Šiame šaltinyje teigiama, jog už šią nusikalstamą veiką yra numatyta griežčiausia baudžiamoji atsakomybė Skandinavijos šalyse, t. y. laisvės atėmimas iki 21 metų.

baudžiamąjį kodeksą įsigaliojimo pradžioje iki 2016 metų gruodžio 31 dienos Lietuvos teismai asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“, numatytą LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte, daugiausiai taikė baudžiamosiose bylose, susijusiomis su seksualinio apsisprendimo laisvės ir neliečiamumo nusikalstamomis veikomis,³⁶ tačiau, vėlgi, atsižvelgiant į šio straipsnio neveikimą, tokios baudžiamosios bylos buvo tik trys. Autorės siūlymu, Lietuvos įstatymų leidėjams vertėtų atsižvelgti į šią EŽTK valstybių narių kankinimo kaip kvalifikuojančio požymio kriminalizavimo praktiką išžaginimo (LR BK 149 straipsnis) ir seksualinio prievartavimo (LR BK 150 straipsnis) sudėtyse.

Kitas klausimas, kuris buvo keliamas šio straipsnio, t. y. ar reikalinga LRBK norma, numatanti tiesioginę baudžiamąją atsakomybę už kankinimą. Nagrinėjant EŽTK ratifikavusių valstybių BK, autorei pavyko rasti tik vienos valstybės BK, kuriame yra numatyta tiesioginė baudžiamoji atsakomybė už kankinimą, nesusijusį su karo nusikaltimais ar, kurių subjektas yra viešosios valdžios atstovas, t. y. Prancūzijos BK.³⁷ Mokslinėje doktrinoje nurodoma, jog Prancūzijoje kankinimas ar barbariški veiksmai (angl. *torture or acts of barbarity*) baudžiami „vienai“, t. y., kuomet kaltininko veiksmais buvo sukeltos fizinės ir/ar dvasinės kančios, bei tuomet, kuomet jie yra kvalifikuojantis požymis kitose nusikaltimų sudėtyse, pavyzdžiui, nužudymo, išžaginimo metu.³⁸ Pritaikant Prancūzijos kankinimo kaip tiesioginės baudžiamosios atsakomybės patirtį Lietuvos baudžiamųjų įstatymų sistemai, tokiu būdu galėtų būti išvengiama situacijų, kuomet asmens, siekusio sukelti kitam asmeniui fizinės ir/ar psichines kančias, elgesys lieka tinkamai neįvertintas, o pati veika – nebaudžiama.³⁹ Autorė sutinka, jog kankinimas kaip baudžiamoji veika, nesant kitos nusikalstamos veikos sudėties, Lietuvos teismų praktikoje būtų kvalifikuojama retai. Manytina, jog kankinimo veika dažniausiai būtų išreiškiamą kartu su kitomis nusikalstamomis veikomis, pavyzdžiui, neteisėtu laisvės atėmimu (LR BK 146 straipsnis), grasinimu nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimu (LR BK 145 straipsnis), viešosios tvarkos pažeidimu (LR BK 284 straipsnis). Tokiu atveju, kaltininko veika galėtų būti kvalifikuojama kaip dviejų nusikaltimų sutaptis.⁴⁰

Atsižvelgiant į tai, kad LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintos asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės institutas Lietuvos teismų praktikoje neveikia, LR BK papildžius nauju straipsniu, numatančiu tiesioginę atsakomybę už kankinimą, bei papildžius kvalifikuojančiu požymiu „kankinant“ turto prievartavimo (LR BK 181 straipsnis), plėšimo (LR BK 180 straipsnis, išžaginimo (LR BK 149 straipsnis) ir seksualinio prievartavimo (LR BK 150 straipsnis) sudėtyse,⁴¹ autorės nuomone, būtų sukurta efektyvesnė galimybė adekvačiai nubausti asmenį, siekusį savo aukai sukelti kuo didesnes fizinės ir/ar psichines kančias, o, tuo pačiu,

³⁶ Žr. priedą.

³⁷ Amnesty International, „*Torture: State practice at the national level*“, 2001, p. 38.

³⁸ Žr. išnašą 38: Amnesty International, p. 42.

³⁹ Doktrininis požiūris, kiekviena veika vienaip ar kitaip galėtų kvalifikuojama naudojantis galiojančiomis LR BK nuostatomis, tačiau, tuo pačiu, autoriai nurodo, jog tokia situacija yra bandymas išsisukti iš padėties, kuomet tinkamai negalima įvertinti tikrosios nusikaltusio asmens veikos. Plačiau žr. Romualdas Drakšas, Regina Valutytė, „Baudžiamosios atsakomybės už kankinimą nustatymo ir įgyvendinimo problemos Lietuvoje“, *Teisė* (2010, t. 74).

⁴⁰ Žr. išnašą 7: Romualdas Drakšas ir Regina Valutytė, p. 53.

⁴¹ Tokiu atveju, LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto norma, numatanti asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuomet nusikalstama veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo, taptų pertekline, todėl turėtų būti šalintina iš LR BK.

Lietuvos valstybė, būdama EŽTK sutarties dalimi, pasiektų tikslą tinkamai įgyvendinti EŽTK 3 straipsnio įsipareigojimą garantuoti efektyvią apsaugą nuo kankinimo, nežmoniško ir žeminančio elgesio privačių asmenų sferoje.

IŠVADOS

1. Nuo naujojo LR BK įsigaliojimo pradžios iki 2016 metų gruodžio 31 dienos Lietuvos teismų praktikoje buvo rasta, išties, mažai baudžiamųjų bylų, kuriose būtų keliamas klausimas dėl asmens griežtesnės bausmės, remiantis LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto („veika padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“) pagrindu.
2. Reikia pripažinti ir tai, kad Lietuvos teismų praktika, susijusi su LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkto taikymu, nėra vieninga. Išanalizavus Lietuvos teismų sprendimus, matyti, jog vienas teismas požymius „kankinant asmenį“ ir „tyčiojantis iš asmens“ traktavo kaip vieną kompleksinį veiksmažodį, patenkančius į tą patį straipsnį, kiti teismai siekė atskirti šiuos požymius, kankinimą siejant su patiriamu didesniu fiziniu skausmu, o tyčiojimasi – su garbės ir orumo pažeidimu.
3. Nuo naujojo LR BK įsigaliojimo pradžios iki 2016 metų gruodžio 31 dienos Lietuvos teismuose buvo išnagrinėtos tik šešios baudžiamosios bylos, kuriose Lietuvos teismai asmens atsakomybę sunkinančia aplinkybe pripažino tai, jog nusikalstama veika buvo padaryta kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo. Nors Lietuvos baudžiamųjų bylų praktikoje pasitaikė nemažai atvejų, kuomet nusikalstama veika pasižymėjo ypatingu žiaurumu (kankinimu), tačiau Lietuvos teismai LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintos asmens atsakomybę sunkinančios aplinkybės netaikė. Tai rodo, jog norma, įtvirtinta LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte, Lietuvos teismų praktikoje realiai neveikia.
4. Lietuvos teismai asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“, numatytą LR BK 60 straipsnio 1 dalies 4 punkte, daugiausiai taikė baudžiamosiose bylose, susijusiomis su seksualinio apsisprendimo laisvės ir neliečiamumo nusikalstamomis veikomis, tačiau, vėlgi, atsižvelgiant šios normos neveikimą, tokios baudžiamosios bylos buvo tik trys.
5. Viena vertus, galima manyti, jog maksimalios bausmių ribos, t. y. laisvės atėmimas iki 7 metų už išžaginimą (LR BK 149 straipsnio 1 dalis) ir seksualinį prievartavimą (LR BK 150 straipsnio 1 dalis) ir laisvės atėmimas iki 6 metų už plėšimą (LR BK 180 straipsnio 1 dalis) ir turto prievartavimą (LR BK 181 straipsnio 1 dalis), kurios leistų kaltininko elgesį, sukėlusį kitam asmeniui fizines ir/ar psichines kančias, įvertinti teisingai, Lietuvos baudžiamosios politikos kontekste yra tinkamos ir pakankamos, tačiau mokslinėje doktrinoje taip pat argumentuojama, jog Lietuvos baudžiamųjų bylų praktikoje pasitaiko išimtinų atvejų, kuomet, siekiant teisingumo principo įgyvendinimo, būtų adekvatu peržengti maksimalią baudžiamajame įstatyme numatytą sankcijos ribą, tačiau LR BK tokia galimybė nenumatyta.
6. Lietuvos valstybė, analizuojamos problemos kontekste, ne visais atvejais gali efektyviai apsaugoti asmenis nuo kankinančio, nežmoniško ar žeminančio elgesio, įtvirtinto EŽTK 3 straipsnyje. Tai suteikia pagrindą manyti, jog tokiu būdu

Lietuvos valstybė pažeidžia savo tarptautinius įsipareigojimus. Galima teigti, jog esamos baudžiamosios atsakomybės už kitam asmeniui sukeltas fizinės ir/ar dvasinės kančias LR BK nepakanka.

7. **Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta**, siūlytina, Lietuvos įstatymų leidėjams atsižvelgti į EŽTK ratifikavusių valstybių kankinimo kriminalizavimo praktiką, kuri numato tiesioginę baudžiamąją atsakomybę už kankinimą bei kankinimo kaip kvalifikuojančio požymio įtvirtinimą turto prievartavimo (LR BK 181 straipsnis), plėšimo (LR BK 180 straipsnis), išžaginimo (LR BK 149 straipsnis) ir seksualinio prievartavimo (LR BK 150 straipsnis) sudėtyse.

PRIEDAI

LR BK 60 STRAIPSNIO 1 DALIES 4 PUNKTO TAIKYMAS LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOJE		
Požymis “kankinant nukentėjusįjį”	Požymis “tyčiojantis iš nukentėjusiojo”	Požymis “kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo”
2012 m. kovo 19 d. Panevėžio apygardos teismo nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. <i>1A-107-337/2012</i> (LR BK 284 str. 1 d.).	2008 m. kovo 6 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. <i>1-97/2008</i> (LR BK 150 str. 4 d.).	2016 m. liepos 28 d. Raseinių rajono apylinės teismo nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. <i>N-1-151-476/2016</i> (LR BK 180 str. 1 d.).
	2009 m. vasario 25 d. Šiaulių apygardos teismo nutartis baudžiamojame byloje Nr. <i>1A-71-300/2009</i> (LR BK 148 str. 1 d., 150 str. 3 d.).	
	2011 m. balandžio 22 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. <i>1-138-209/2011</i> (LR BK 149 str. 4 d.).	
	2014 m. lapkričio 17 d. Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. <i>1A-552/2014</i> (LR BK 129 str. 1 d.). ⁴²	

⁴² Abejotinas toks teismo traktavimas, argumentuojant tuo, kad pagal 2007 m. birželio 28 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos apžvalgą dėl „Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai)“, asmens atsakomybę sunkinanti aplinkybės „kankinant nukentėjusįjį asmenį ar tyčiojantis iš jo“ nepripažįstama tuomet, kankinimas kankinimas yra nusikalstamos veikos sudėties požymis, todėl, šiuo atveju, nusikalstama veika, autorės nuomone, turėjo būti kvalifikuojama pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punktą, o ne vertinti tai kaip asmens atsakomybę sunkinančią aplinkybę.

LITERATŪROS SARAŠAS

Teisės aktai

1. Criminal Code of the French Republic (2005). Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; [žiūrėta: 2017 06 25].
2. Criminal Code of the Kingdom of Norway (1902, amended 2005). Prieiga per internet: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; [žiūrėta: 2017 06 25].
3. Criminal Code of the Kingdom of Spain (1995, as of 2011). Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; [žiūrėta: 2017 06 25].
4. Criminal Code of the Republic of Finland (1889, amended 2012). Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; [žiūrėta: 2017 06 25].
5. Criminal Code of the Republic of Finland (1889, amended 2015). Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>; [žiūrėta: 2017 06 25].
6. European Convention on human rights and Fundamental Freedoms (1950 11 04). Prieiga per internetą: <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Html/005.htm>. [žiūrėta: 2017 06 25].
7. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, 2003 m. gegužės 1 d. IX-1162, Žin., 2000, Nr. 89-2741.

Europos žmogaus teisių teismo praktika

1. *Beganović v. Croatia*, 25 June 2009, application no. 46423/06.
2. *X and Y v. the Netherlands*, 26 March 1985, application no. 8978/80.

Lietuvos teismų praktika

1. Kauno apygardos teismo 2011 m. vasario 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-41-60/2011.
2. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. vasario 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-166/2005.

3. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-552/2014.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 28 d. „Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai)“ apžvalga. *Teismų praktika*, Nr. 27, 2007.
5. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2008 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-63/2008.
6. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-128/2014.
7. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2015 m. sausio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-126/2015.
8. Lietuvos Aukščiausiojo teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004.
9. Panevėžio apygardos teismo 2012 m. kovo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-107-337/2012.
10. Šiaulių apygardos teismo 2012 m. liepos 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-127-354/2012.
11. Telšių rajono apylinkės teismo 2014 m. balandžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-23-304/2014.
12. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. balandžio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1–138-209/2011.

Monografijos

1. Amnesty International (2001), *Torture: State practice at the national level*.
2. Francoeur R. T., Noonan R. J. (2004), *The Continuum complete international encyclopedia of sexuality*. USA: Library of Congress Cataloging-of-Publication Data.
3. Kartanas A. (2009), *Nusikaltimai seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą ir kitų valstybių įstatymus (lyginamasis tyrimas)*: magistro baigiamasis darbas: Vilniaus universitetas.
4. The Danish, Swedish, Finnish and Norwegian sections of Amnesty International (2010), *Case Closed: Rape And Human Rights In Nordic Countries*. Summary Report.
5. Undraitytė B. (2015), *Ar esamas kankinimo veikos kriminalizavimas LR BK neprieštarauja EŽTK 3 straipsniui?*: magistro baigiamasis darbas: Vytauto Didžiojo universitetas.
6. Veršekys P. (2013), *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S): Vilniaus universitetas.

Moksliniai straipsniai

1. Aliukonienė R. (2005), Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą. Leidinyje: *Teisė*, t. 54, P. 19-29.
2. Drakšas R., Valutytė R. (2009), Kankinimo samprata tarptautinėje teisėje. Leidinyje: *Teisė*, t. 71. P. 7-24.
3. Drakšas R., Valutytė R. (2010), Baudžiamosios atsakomybės už kankinimą nustatymo ir įgyvendinimo problemos Lietuvoje. Leidinyje: *Teisė*, t. 74, P. 46-56.
4. Gintaras Švedas (2011), Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnių sankcijų sudarymo probleminiai aspektai. Leidinyje: *Teisė*, t. 79.
5. Vytautas Piesliakas (2008), Bausmės individualizavimas ir teisingumo principo įgyvendinimas skiriant bausmes. Leidinyje: *Jurisprudencija*: t. 11(113).

SUMMARY

The purpose of this article is to analyse the issues related to Lithuanian positive obligation to ensure everyone's protection within their jurisdiction from ill-treatment, as defined by the Article 3° of the European Convention on Human Rights (namely cases where violence is inflicted by private individuals in a private sector). Torture, in Lithuanian Criminal Code, is criminalised as qualifying attribute in the Murder (article 129°, Lithuanian Criminal Code), Severe health impairment (article 135°, Lithuanian Criminal Code), Non-severe health impairment (article 138°, Lithuanian Criminal Code), Causing physical pain or a negligible health impairment (article 140°, Lithuanian Criminal Code), and such as a personal aggravating circumstance - "the act has been committed by torturing the victim or subjecting him to taunting" (article 60°, Lithuanian Criminal Code) to individualize punishment to defendant. According to previous researches (Romualdas Drakšas and Regina Valutyte), the existing criminal liability of torture it is not enough. They believe that the Lithuanian Criminal Code should allow a direct criminal liability of action of torture. In this article, the author wanted to verify if there's really a need of a direct criminal liability in Lithuanian Criminal Code. The author argues that, in the Lithuanian legal system, there is article 60° of the Lithuanian Criminal Code on which basis courts can punish defendant of acts of torture and individualise his punishment, adjusting it to his actions. Therefore, the author wanted to investigate Lithuanian case-law related to article 60° part 1, point 4 of the Lithuanian Criminal Code and ascertain does acts of torture in Lithuanian legal system are considered as a torture and punished without reservation. In other words, it is important to understand if the provision of the article 60° of the Lithuanian Criminal code ensures effective safeguarding from the torture, inhumane or degrading treatment, as defined by the Article 3 of European Convention on Human Rights.

With reference to case-law search system "infolex", data shows that, since the new Lithuanian Criminal Code (entry in to force to May 1, 2003) to December 31, 2016 there was a very small number of cases raising the need of a more severe punishment, based on article 60°, part 1 point 4 of the Lithuanian Criminal. Out of this small number, the courts applied this article only in 6 cases. There is no doubt that quite a lot offences in Lithuania are cruel and are held

like a torture. Lithuanian case-law analysis showed that the article 60° of the Lithuanian criminal code does not function in the Lithuanian legal system and Lithuanian courts causeless does not apply this law. For this reason, Lithuania does not ensure effective safeguarding from the torture, inhumane or degrading treatment, as defined by the Article 3 of European Convention on Human Rights.

The author suggests that the Lithuanian legislator should take into account other examples where tortures are criminalised as a strict liability (Criminal Code of France) and qualifying attribute in extortion (article 181 of Lithuanian Criminal Code), robbery (article 180 of Lithuanian Criminal Code), rape (article 149 and article 150 of Lithuanian Criminal Code) (Criminal Code of France, Spain, Finland, Norway).

KEY WORDS

Torture, a personal aggravating circumstance, criminal liability.